

Storebrand Livsforsikring AS
Postboks 500
1327 LYSAKER

VÅR REFERANSE
15/1672

DERES REFERANSE

DATO
03.03.2016

Merknader - endelig rapport

Finanstilsynet varslet i brev av 9. mars 2015 tilsyn med Storebrand Livsforsikring AS' (Storebrand Liv) etterlevelse av informasjonskravene i foretakspensjonsloven med forskrifter, som gjelder ved tilbud om tegning av fripoliser med investeringsvalg. I varselet ba Finanstilsynet blant annet om å få oversendt kundedokumentasjon knyttet til avtaler om konvertering av fripoliser inngått i perioden november 2014 til januar 2015 samt grunnlaget for Storebrand Livs anbefalinger knyttet til konvertering. Finanstilsynet ba også om en redegjørelse for foretakets opplegg for internkontroll med etterlevelse av lov- og forskriftskravene med tilhørende dokumentasjon.

Til grunn for disse merknadene ligger Finanstilsynets foreløpige rapport av 2. juli 2015, basert på mottatt dokumentasjon fra Storebrand Liv 9. april og 15. juni 2015, foretakets tilsvarende av 15. september 2015 samt ytterligere dokumentasjon mottatt 17. november 2015.

Hovedpunktene i de endelige merknadene er:

- Finanstilsynet påpeker generelt at informasjonskravene i foretakspensjonsloven med forskrifter skal sikre at fripoliseinnehaveren fatter sin beslutning om å konvertere på et saklig og velinformert grunnlag.
- Finanstilsynet anser at Storebrand Liv i sine prognoser for forventet utbetaling fra fripoliser med investeringsvalg i perioden 4. kvartal 2014 og 1. kvartal 2015 har lagt til grunn avkastningsforutsetninger som er urimelig høye. Det er av den grunn betydelig tvil om selskapet har overholdt opplysningsplikten ("frarådningsplikten") i foretakspensjonsloven § 4-7a sjette ledd første punktum. Finanstilsynet tar til etterretning at avkastningsforutsetningene er endret, og det forutsettes at selskapet framover regelmessig vurderer avkastningsforutsetningene i lys av markedsutviklingen.
- Når det gjelder rutiner for fraråding for øvrig, tar Finanstilsynet til etterretning at foretaket har rettet opp svakheter i IT-systemet som har medført at det feilaktig ikke er gitt fraråding for enkelte kunder med få år til pensjonsalder, og kontaktet kunder som er berørt av denne feilen.
- Finanstilsynet påpeker at kravene som stilles til eksempler i forskrift til foretakspensjonsloven § 6-1, ikke er tilstrekkelig ivaretatt i tilbudsbrevet til kundene.

1. Forutsetninger for Storebrand Livs avkastningsprognoser

I foreløpig rapport vurderte Finanstilsynet avkastningsforutsetningene Storebrand hadde benyttet i informasjonsmateriell overfor kundene, blant annet i prognoser om forventet utbetaling på investeringsporteføljen. Fra Finanstilsynets foreløpige rapport gjengis:

Storebrand Liv klassifiserer sine fripolisekunder i kategorien grønn, gul eller rød på bakgrunn av forholdet mellom forventet utbetaling fra en mulig fripolise med investeringsvalg og utbetaling av garanterte ytelser fra fripolisen. "Røde kunder" er kunder som selskapet forventer vil motta mindre enn 10 prosent høyere (kjøpekraftskorrigerte) utbetalinger ved å velge å konvertere. "Gule kunder" er kunder som selskapet forventer vil motta mellom 10 og 20 prosent høyere utbetalinger ved å konvertere. I tillegg klassifiseres alle kunder over 60 år som "gule kunder". Øvrige kunder klassifiseres som "grønne kunder". Klassifiseringen er utgangspunkt for Storebrand Livs anbefaling til kunden. Kun "grønne" kunder skal aktivt kontaktes. "Røde" kunder skal frarådes å konvertere. For "gule" kunder gjelder at fordelen ved å konvertere ikke anses som stor nok til at Storebrand Liv vil anbefale dette, og kunden oppfordres til å ta kontakt med en rådgiver før eventuell konvertering.

Storebrand Liv legger Finans Norges bransjeavtale om avkastningsprognoser til grunn for beregning av forventede utbetalinger ved overgang til fripolise med investeringsvalg. I avtalen datert 12. august 2014 er forventet realavkastning, herunder risikopåslag for aksjer og eiendom, forventede volatiliteter og korrelasjoner basert på vurderinger gjort av Statens Pensjonsfond Utland (SPU). I bransjeavtalen likevektes SPU's anslag for forventet realavkastning for obligasjoner (2,7 prosent) med inflasjonsjustert gjennomsnittlig 10 års norsk swaprente siste to år for å ta hensyn til at en pensjonskunde har betydelig kortere tidshorison enn SPU. Dette oppgis å gi en forventet nominell avkastning for obligasjoner på 4,57 prosent når Norges Banks inflasjonsmål legges til grunn. Finanstilsynet registrerte at avtalen ble oppdatert 4. juni 2015. I den oppdaterte avtalen settes realavkastningen for obligasjoner lik null med henvisning til at den observerte realrenten i senere tid har vært betraktelig lavere enn SPU's sats og nær null prosent.

Selv om selskapet har forpliktet seg til å følge bransjeavtalen og i sin rådgivning har lagt til grunn forutsetninger som fremgår av avtalen fra august 2014, fremhevet Finanstilsynet at Storebrand Liv har et selvstendig ansvar for å sikre at informasjon som gis kunden er basert på realistiske forutsetninger. Dette synes særlig viktig overfor pensjonskunder som skal ta et valg om konvertering som ikke kan reverseres (etter angrefristens utløp). Det var uklart for Finanstilsynet hvilke rutiner Storebrand Liv har etablert for å sikre at sentrale parametere i beregningene til enhver tid er i samsvar med det som med rimelighet kan legges til grunn gitt aktuell markedsinformasjon.

Forventet avkastning på obligasjoner (rentenivået) er en svært kritisk forutsetning for prognosen for utbetalinger ved fripolise med investeringsvalg. Lange markedsrenter falt betydelig gjennom 2014. Tabellen nedenfor viser utviklingen i 10-årsrenten lagt til grunn i Finanstilsynets stresstest basert på Solvens II.¹

Tabell 1 Utvikling i 10 årsrenten (Finanstilsynets stresstest)

30.06.13	31.12.13	30.06.14	31.12.14	31.03.15
3,20 %	3,35 %	2,75 %	1,85 %	1,76 %

¹ Rentekurven som brukes i stresstest basert på Solvens II skal representere risikofri rente.

Finanstilsynet var av den oppfatning at Storebrand Livs forutsetning om forventet avkastning på obligasjoner ikke er rimelig gitt rentenivået i 4. kvartal 2014 og 1. kvartal 2015. Finanstilsynet antok at en reduksjon i forventet nominell avkastning på obligasjoner med to prosentpoeng, ville ha medført at et stort antall kunder ville ha blitt omklassifisert fra "gul" og "grønn" til kategorien "rød", og dermed blitt frarådet å konvertere. Dette gjelder særlig kunder med relativ høy grunnlagsrente og kort tid til oppnådd pensjonsalder.

Finanstilsynet registrerte også at Storebrand Liv la til grunn at kunden ved videreføring av fripolise med garanti ikke kunne forvente å motta utbetalinger utover den garanterte ytelsen. Finanstilsynet var av den oppfatning at denne forutsetningen ikke var konsistent med den høye forventede avkastningen på obligasjoner i prognosen for fripoliser med investeringsvalg. Finanstilsynet merket seg at denne forutsetningen ble gjort uavhengig av den enkelte kontrakts grunnlagsrente.

Finanstilsynet var av den oppfatning at selskapets avkastningsforutsetning har vært urimelig høy gitt det faktiske rentenivået i 4. kvartal 2014 og 1. kvartal 2015. Finanstilsynet la videre til grunn at avkastningsforutsetningene redegjort for over er benyttet i informasjonsmateriell overfor kundene gjennom blant annet prognoser om forventet utbetaling på investeringsporteføljen, og i grunnlaget for å anbefale eventuelt fraråde kunder å konvertere. Finanstilsynet ba i sin foreløpige rapport om selskapets kommentarer til Finanstilsynets vurderinger.

Tilsvar fra Storebrand Liv

Storebrand Liv er tilsluttet Finans Norges bransjeavtale om avkastningsprognoser. Formålet med avtalen er å standardisere de forutsetninger pensjonsleverandørene legger til grunn for sine prognoser for fremtidig avkastning.

Storebrand Liv mener at rammeverket for avkastningsprognosene og underliggende satser er realistiske og rimelige. Prognosene representerer beste estimat. Storebrand Livs internrevisor har kvalitetssikret forutsetningene gjennom internasjonale sammenligninger og konkludert med at prognosen fremstår som moderat i forhold til internasjonal praksis.

Storebrand Liv understreker at prognosene for renteavkastning i bransjeavtalen gjelder for en bredt sammensatt renteportefølje, og inkluderer både durasjons- og kredittpremier. Den risikofrie markedsrenten som Finanstilsynet referer til, er derfor ikke representativ for kundenes renteplasseringer.

Storebrand Liv baserer sine prognoser på langsiktighet og tror ikke det er mulig å forutsi avkastning på kort sikt med særlig stor treffsikkerhet, da markedsbevegelsene kan være store.

Markedsbevegelser fra dag til dag eller kvartal til kvartal er ikke vesentlige endringer som tilsier endrede forutsetninger for en langsiktig pensjonsprognose. Storebrand Liv mener at justeringer i prognoseforutsetninger basert på kortsiktige markedsbevegelser verken er i kundes interesse, gir bedre veiledning eller er mer riktig pensjonsprognose.

Konvertering av fripolise til fripolise med investeringsvalg er en langsiktig beslutning, og Storebrand Liv rådgir kunder med til dels svært lang tidshorisont. Lang tidshorisont gjør det særlig utfordrende utelukkende å benytte dagens markedsrenter som grunnlag for avkastningsprognoser, da rentenivået kan endre seg mye i perioden. Dagens rentenivå kan imidlertid tenkes å være en

anvendbar modell dersom dagens rentekurve gir en god indikasjon på fremtidige rentenivåer. Dagens rentekurve gir imidlertid en lite treffsikker prediksjon på fremtidig renteavkastning.

Modellen i bransjeavtalen er en mellomting mellom to ytterpunkter: utelukkende fokus på dagens rentenivå og utelukkende fokus på historikk. Markedsrenten oppdateres i utgangspunktet årlig og det langsiktige historiske snittet er basert på en uavhengig tredjeparts vurdering, i dette tilfellet Finansdepartementets vurdering av langsiktig forventet avkastning for Statens Pensjonsfond – Utland (SPU). Modellen er dermed regelstyrt og transparent, samtidig som de regelmessige endringene blir til dels forutsigbare dersom markedsrenten endrer seg i løpet av året.

Storebrand-konsernet har etablert en risikostyringskomite som ledes av konsernsjef. Denne komiteen vil vurdere prognoser ved behov for å sikre at Storebrand Liv ivaretar sitt ansvar for å benytte rimelige satser. Disse vurderingene vil også bringes inn i bransjesamarbeidet. Storebrand Liv kan imidlertid ikke se at en slik vurdering i f. eks. januar 2015 ville ledet til andre satser enn de som gjaldt fram til 1. september 2015.

Bransjeavtalen ble endret 4. juni 2015 med virkning fra 1. september 2015. Bakgrunnen for endringen var et ønske om et endret fokus fra å gi langsiktige avkastningsprognoser, til å kunne gi prognoser for kortere tidshorisont til kunder nær pensjonsalder som typisk har høy renteandel. Realavkastningssatsen for obligasjoner ble derfor senket til null prosent, i tråd med observerte markedsrenter.

Finanstilsynets merknader

Finanstilsynet fastholder at Storebrand Livs avkastningsforutsetninger har vært urimelig høye gitt utviklingen i det faktiske rentenivået fram til tidspunktet den aktuelle rådgivningen fant sted. Dette gjelder særlig for kunder med relativ kort tid til oppnådd pensjonsalder og som derfor har høy andel renteinstrumenter i sine porteføljer.

Konvertering av en ordinær fripolise til en fripolise med investeringsvalg er en irreversibel beslutning for fripoliseinnehaveren på konverteringstidspunktet (etter angrefristens utløp). Samtidig vil fripoliseinnehaveren ha muligheten til å konvertere fripolisen på et senere tidspunkt. Det er derfor markedsforholdene på tidspunktet for konvertering av fripolisen som er det relevante beslutningsgrunnlaget for fripoliseinnehaveren. Finanstilsynet ser at det ikke er hensiktsmessig å endre avkastningsforutsetningene for hyppig, men mener likevel at selskapet i perioden mellom oppdatering av bransjeavtalen, har et selvstendig ansvar for regelmessig å vurdere behov for justeringer i lys av markedsutviklingen. Finanstilsynet tar til etterretning at selskapet vil påse at det opprettholdes forsvarlig internkontroll for å unngå at det går automatikk i anvendelsen av bransjesatsene. På bakgrunn av selskapets redegjørelse, legger Finanstilsynet til grunn at risikostyringskomiteen regelmessig vurderer satsene som anvendes.

Finanstilsynet vil i tillegg påpeke at forutsetningen om at kunden ved videreføring av fripolise med garanti ikke kan forvente å motta utbetalinger utover den garanterte ytelsen, ikke er konsistent med den høye forventede avkastningen på obligasjoner i prognosen for fripoliser med investeringsvalg. Finanstilsynet legger til grunn at foretaket tilpasser forutsetningene slik at de er konsistente.

Finanstilsynet har i punkt 2 kommentert betydningen av avkastningsforutsetningene i tilknytning til frarådingsplikten.

2. Frarådingsplikt

Finanstilsynets foreløpige rapport

Selskapet plikter å kartlegge fripoliseinnehaverens behov og ønske om risiko og til å opplyse om eventuelle forhold som tilsier at en avtale om forvaltning av fripolisen i en egen investeringsportefølje ikke vil være i fripoliseinnehaverens interesse, jf. foretakspensjonsloven § 4-7a sjette ledd første punktum. Plikten til å opplyse om forhold som tilsier at konvertering ikke er i kundens interesse, omtales ofte som frarådingsplikten. En skriftlig sammenfatning av de opplysninger og råd som pensjonsinnretningen gir etter § 4-7a sjette ledd skal sendes fripoliseinnehaveren, jf. fjerde punktum i samme bestemmelse. Forarbeidene² nevner kort tid igjen til pensjonsalder og en høy årlig rentegaranti som relevante hensyn ved vurderingen av om det foreligger frarådingsplikt.

Storebrand Liv har etablert et rammeverk/modell som ledd i å sikre ivaretagelse av plikten til å opplyse om forhold som kan tilsie at konvertering ikke er i fripoliseinnehaverens interesse. Det aktuelle rammeverket klassifiserer fripolisekundene i kategorien grønn, gul eller rød på bakgrunn av forholdet mellom forventet utbetaling fra en mulig fripolise med investeringsvalg og utbetaling av garanterte ytelser fra fripolisen, jf. omtalen i punkt 1. Storebrand Liv benytter rammeverket både til å klassifisere hvilke kunder som skal frarådes å konvertere ("røde"), men også til å klassifisere hvilke kunder som aktivt kan kontaktes med tanke på konvertering ("grønne").

Finanstilsynet la til grunn i rapporten at konvertering må fremstå som formålstjenlig for kunden, og dette er også lagt til grunn av Storebrand Liv i klassifiseringen av kundene. Det vises til at "røde" kunder skal frarådes å konvertere der selskapet forventer at kunden vil motta mindre enn 10 prosent høyere (kjøpekraftskorrigerede) utbetalinger ved å velge å konvertere. Finanstilsynet påpekte at dersom selskapet har lagt urimelig høye avkastningsforutsetninger til grunn i sine prognoser for forventede pensjonsytelser for den enkelte kunde, vil dette gi et mer positivt bilde av hvorvidt konvertering er formålstjenlig for kunden enn det reelt er grunnlag for. Gitt konklusjonen om at selskapets avkastningsforutsetninger har vært urimelig høye, var det etter Finanstilsynets oppfatning grunn til å stille spørsmål ved om selskapet har overholdt frarådingsplikten etter foretakspensjonsloven § 4-7 a sjette ledd første punktum.

Tilsvar fra Storebrand Liv

Storebrand Liv mener at anvendte prognoser var et uttrykk for beste estimat, og at usikkerhet knyttet til prognosen er håndtert gjennom innebygd sikkerhetsmargin i modellen for kundeklassifisering og spørsmålene som stilles kunden om blant annet risikotoleranse. Kunden gjøres dessuten oppmerksom på at prognosen er forbundet med usikkerhet, og at forventet avkastning kan bli lavere. Storebrand Liv mener at det er etablert en robust modell for å etterleve frarådingsplikten.

Storebrand Liv oppgir at dersom forutsetningene som følger av den endrede bransjeavtalen hadde blitt lagt til grunn, ville kunder som var klassifisert som "grønne" kunder med en saldo på om lag 730 millioner kroner, blitt klassifisert som "røde" kunder og dermed frarådet å konvertere.

² Prop. 11 L (2012-2013) pkt. 4.3.3.3

Finanstilsynets merknader

Foretakspensjonsloven § 4-7 a³ Fripolise med investeringsvalg fastsetter hvilken informasjon som skal gis til kunden før det inngås avtale om forvaltning av fripolisen. I forarbeidene til bestemmelsen er det uttalt at pensjonsinnretningen ikke plikter å gi råd om hvorvidt fripoliseinnehaveren bør velge investeringsvalg eller ikke, under henvisning til den usikkerhet som er knyttet til hvilken fremtidig verdiutvikling en investeringsportefølje vil få sammenlignet med den forhåndsbestemte ytelse fripolisen vil gi. Det fremgår at oppgaven til pensjonsinnretningen først og fremst bør være å gi nøktern og saklig informasjon om hvilke alternativer fripoliseinnehaveren har og hva de innebærer.

Videre uttales at det i noen tilfeller likevel kan tenkes å være konkrete forhold som tilsier at det ikke vil være i fripoliseinnehaverens interesse å gå over til investeringsvalg, f.eks. at vedkommende har kort tid igjen til pensjoneringsalder og en høy årlig rentegaranti på sin fripolise. Finanstilsynet legger til grunn at konvertering i disse tilfellene normalt ikke vil fremstå som tilstrekkelig lønnsomt eller formålstjenlig, fordi risikoen for å få en lavere pensjonsytelse enn den garanterte pensjonsytelsen er for stor. Finansforetaksloven § 4-7 a sjette ledd første punktum fastsetter derfor at pensjonsinnretningen har plikt til å kartlegge fripoliseinnehaverens behov og ønske om risiko og til å opplyse om eventuelle forhold som tilsier at en avtale om forvaltning av fripolisen i en egen investeringsportefølje ikke vil være i fripoliseinnehaverens interesse.

Storebrand Liv har som nevnt etablert et rammeverk/modell som ledd i å sikre ivaretagelse av plikten til å opplyse om forhold som kan tilsi at konvertering ikke er i fripoliseinnehaverens interesse. Avkastningsforutsetningene som faktisk benyttes i prognosene for forventet utbetaling fra en fripolise med investeringsvalg, vil være avgjørende for lønnsomheten i en tenkt konvertering, og dermed en helt sentral faktor i Storebrands system for ivaretagelsen av frarådingsplikten.

Storebrand Livs forutsetning om forventet avkastning på obligasjoner var etter Finanstilsynets oppfatning urimelig høy gitt rentenivået i 4. kvartal 2014 og 1. kvartal 2015. At det er innebygget sikkerhetsmarginer i selskapets modell, endrer ikke dette forholdet. Det er derfor betydelig tvil knyttet til om Storebrand Liv har overholdt frarådingsplikten, særlig overfor kunder med relativ kort tid igjen til oppnådd pensjonsalder og hvor det er forutsatt en særlig høy andel obligasjoner i investeringsporteføljen.

Finanstilsynet vil generelt påpeke at kravene til informasjon i foretakspensjonsloven § 4-7a, jf. også kravene til eksempler i forskrift til foretakspensjonsloven § 6-1, skal sikre at fripoliseinnehaveren fatter sin beslutning om å konvertere på et saklig og velinformert grunnlag. Det vises blant annet til at forskriften § 6-1 krever at eksemplene skal være relevante, realistiske og ikke villedende, jf. nærmere omtale i punkt 4. Annen informasjon som gis må ikke være egnet til å undergrave grunnlaget for en velinformert beslutning. Finanstilsynet er på denne bakgrunn kritisk til at Storebrand Liv har gitt informasjon basert på urimelig høye avkastningsforutsetninger, uavhengig av om kunden skulle vært frarådet å konvertere eller ikke.

³ Foretakspensjonsloven § 4-7a regulerer adgangen til å velge egen investeringsportefølje ved utstedelsen av fripolisen. § 4-7a annet til sjette ledd gjelder tilsvarende for allerede utstedte fripoliser med garanterte ytelser, som endres til fripoliser med investeringsvalg, jf. foretakspensjonsloven § 4-7b annet ledd.

3. Rutiner for fraråding

I henhold til Storebrands rutiner skal fraråding benyttes ved følgende tilfeller: Lav risikovilje, mindre enn fem år til planlagt utbetalingstidspunkt og lav eller ingen forventet gevinst ved å konvertere (rød-klassifisering i Storebrands beregningsmodell). Finanstilsynet viste i sin foreløpige rapport til enkelte eksempler hvor disse rutinene synes å være fraveket for enkelte kunder. Finanstilsynet ba selskapet redegjøre for sine rutiner for fraråding, herunder særlig for kunder som har få år igjen til pensjonsalder.

Finanstilsynet registrerer fra selskapets svar at avvikene Finanstilsynet har avdekket knyttet til konvertering av fripoliser for kunder med mindre enn fem år til utbetalingsstart og manglende fraråding, delvis kan tilskrives mangelfull systemstøtte. Dette ble korrigert 16. april 2015, da det ble lagt inn sperre for konvertering av kunder over 60 år i konverteringsklienten. Finanstilsynet registrerer at Storebrand Liv, i de eksemplene hvor selskapet deler Finanstilsynets vurdering av at det foreligger brudd på selskapets rutiner om fraråding, har kontaktet de aktuelle kundene. Finanstilsynet legger til grunn at Storebrand Liv har vurdert om det foreligger slike avvik også for andre kunder med få år igjen til pensjonsalder.

4. Informasjonskrav ved konvertering til fripoliser med investeringsvalg

Foretakspensjonsloven § 4-7 a femte og sjette ledd jf. forskrift til foretakspensjonsloven § 6-1, stiller konkrete krav til skriftlig informasjon som pensjonsinnretningen skal gi fripoliseinnehaveren før det inngås avtale om fripolise med investeringsvalg.

Finanstilsynet registrerer at selskapet gjennom nettløsningen for konvertering samt skriftlig og muntlig informasjon som presenteres for kunden, samlet sett gir omfattende informasjon om fripoliser og fripoliser med investeringsvalg, herunder om risikoen knyttet til å konvertere. I vurderingen av om de konkrete informasjonskravene er oppfylt har imidlertid Finanstilsynet tatt utgangspunkt i tilbudsbrevet, da brevet fremstår som sentralt i informasjonen som gis kunden i forkant av konverteringen.

Fra Finanstilsynets foreløpige rapport

Forskriften § 6-1 første ledd stiller krav om at pensjonsinnretningen før det inngås avtale om utstedelse av fripolise med investeringsvalg, skal gi fripoliseinnehaver skriftlige eksempler som viser hvor stor årlig avkastning en gitt investeringsportefølje minst må ha for å oppnå bestemte pensjonsytelser, og hvor sannsynlige og usikre de ulike utfallene er. Det skal tas hensyn til fripoliseinnehaverens alder, kjønn, pensjonsinnretningens vederlag, risikoresultat og engangspremie ved overføring til alminnelig forvaltning ved uttak av alderspensjon. Eksemplene skal ta utgangspunkt i ytelsen og eksemplene skal være relevante, realistiske og ikke villedende. Risiko og usikkerhet i forutsetningene skal komme klart frem i presentasjonen av eksemplene.

Formålet med eksemplene er å sette kunden i stand til å se sammenhengen mellom gitte (høyere) pensjonsytelser og den årlige avkastningen som i så fall må oppnås, der faktorer som bidrar til å øke eller påvirke kravet til avkastning er hensyntatt. Kunden skal også få en oppfatning av sannsynligheten eller usikkerheten ved å oppnå en slik avkastning. Det er ikke krav om at eksemplene skal være individualiserte, men eksemplene må være relevante, realistiske og ikke villedende. Dette innebærer at løpende vederlag og engangspremien ved overføring til alminnelig

forvaltning i kollektivporteføljen på uttakstidspunktet, skal baseres på realistiske tariffer og premieberegningsgrunnlag. Videre bør eksempelet treffe kundens aldersgruppe. Finanstilsynet la til grunn at eksemplene må ta utgangspunkt i garanterte ytelser på uttakstidspunktet. Dette utelukker imidlertid ikke at det i tillegg kan gis andre eksempler hvor det gjøres ulike forutsetninger om avkastningen i utbetalingsperioden så fremt formålet om å vise kunden sammenhengen mellom kravet til avkastning og bestemte pensjonsytelser ivaretas, slik som forutsatt i forskrift til foretakspensjonsloven § 6-1 første ledd, og eksemplene tilfredsstillende kravene om å være relevante, realistiske og ikke villedende.

I tilbudsbrevene var det gitt et eksempel på avkastningsprognose knyttet til fripolise med investeringsvalg som fremkom under sammenligningen av fripoliser og fripolise med investeringsvalg under punktet om "utbetaling". Eksempelet var noe ulikt utformet i tilbudsbrevet av 20. januar 2015 (som fulgte dokumentasjonen mottatt 9. april 2015) og nytt oppdatert tilbudsbrev mottatt 15. juni 2015. Eksempelet i tilbudsbrevet av 15. juni 2015 var generelt utformet for en gitt aldersgruppe og med en gitt årlig rentegaranti, og opplyste hvor stor årlig gjennomsnittlig avkastning minimum må være før kostnader, for å gi samme garanterte utbetaling som fripolisen.

Etter Finanstilsynets vurdering var eksempelet ikke tilstrekkelig for å ivareta kravene i forskriftens § 6-1. Det ble vist til at eksempelet ikke tok hensyn til kostnader, herunder engangspremien ved overføring til alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen i samsvar med foretakspensjonslovens hovedregel. Dermed blir kravet til hvilken avkastning som årlig må tjenes opp frem til uttaksalder, for å oppnå den garanterte pensjonsytelsen på uttakstidspunktet, ikke korrekt. Videre var det heller ikke oppgitt avkastningsnivå for ulike pensjonsytelser slik at kunden får et sammenligningsgrunnlag med hensyn til hvor sannsynlig og usikre de ulike utfallene er. Finanstilsynet ba i den foreløpige rapporten om å få opplyst i hvilken grad det er sammenheng mellom oppgitt krav til årlig avkastning i dette eksempelet og prognosene som er presentert i figurene innledningsvis i tilbudsbrevet.

Tilsvaret fra Storebrand Liv

Storebrand Liv vil utvide og tydeliggjøre bruken av eksempler, både i tilbudsbrevet og i nettløsningen, samt sikre at samme informasjon gis i begge kundeflater. Eksemplene som benyttes vil beskrive hvilken forventet avkastning som er nødvendig i spareperioden for å sikre like store garanterte utbetalinger fra fripolise med investeringsvalg (med garanti i utbetalingstiden) og den opprinnelige garanterte fripolisen.

Prognosene som er presentert innledningsvis i tilbudsbrevet er nå oppdatert slik at pensjonsutbetalinger vises for både den garanterte fripolisen, fripolise med investeringsvalg i utbetalingsperioden og fripolise med garantert avkastning i utbetalingsperioden. Prognosen for forventet utbetaling fra fripolise med og uten avkastningsgaranti benytter samme forutsetninger og beregninger som i eksemplene for hver spareløsning.

Finanstilsynets merknader

I det nye eksempelet på tilbudsbrev (vedlegg 4 til tilsvaret) er det tatt inn informasjon under avsnittet "Informasjon om våre beregninger for utbetalingsperioden", som Finanstilsynet legger til grunn skal ivareta kravene i forskrift til foretakspensjonsloven § 6-1 første ledd. Eksemplene gir informasjon om hvor stor årlig gjennomsnittlig avkastning minst må være etter kostnader i en fripolise med investeringsvalg, for å oppnå like stor årlig pensjonsytelse første år som i en garantert

fripolise, samt sannsynligheten for dette. Det ene eksempelet dekker alternativet at midlene overføres til alminnelig forvaltning i utbetalingsperioden, mens det andre eksempelet dekker alternativet at kunden velger investeringsvalg i utbetalingsperioden.

Finanstilsynet bemerker at forskriften forutsetter at det skal gis "skriftlige eksempler", dvs. flere enn ett eksempel. Kravet innebærer at det skal opplyses om minstekravet til avkastning for minst to ulike nivåer på pensjonsytelsene, der forutsetningen blant annet er at midlene overføres til alminnelig forvaltning ved uttak av alderspensjon. Dette bidrar til å gi kunden en økt forståelse for sammenhengen mellom bestemte (høyere) pensjonsytelser og den årlige avkastningen som da må oppnås. Storebrand Liv må derfor i tilbudsbrevet også angi kravet til minsteavkastning for en høyere årlig pensjonsytelse enn den garanterte fripolisen, under alternativet at midlene overføres til alminnelig forvaltning i utbetalingsperioden.

Forskriften § 6-1 første ledd første og annet punktum forutsetter at opplysninger om minstekravet til avkastning for å oppnå bestemte pensjonsytelser, skal hensynta blant annet kostnader (pensjonsinnretningens vederlag etc.). Finanstilsynet presiserer at dette innebærer at minstekravet til avkastning også må dekke nevnte kostnader som Storebrand Liv vil belaste kunden, og innebærer et høyere krav til avkastning. Dette gir kunden et bedre grunnlag for å vurdere sannsynligheten eller usikkerheten ved å oppnå en slik avkastning, og dermed risikoen knyttet til å konvertere til fripoliser med investeringsvalg. Finanstilsynet anbefaler for øvrig at kravet til minsteavkastning oppgis både før og etter at kostnadene er trukket fra, selv om dette kravet ikke følger av forskriften. Dette gir kunden oversikt over størrelsen på kostnadselementet og betydningen av dette.

Forskrift til foretakspensjonsloven § 7-1 annet ledd fastsetter at teknisk rente skal settes til et forsvarlig nivå, og herunder være tilpasset risikoprofil og forventet avkastning i kapitalforvaltningen. Finanstilsynet bemerker at det løpende må vurderes om bruk av en teknisk beregningsrente på 3 % er et forsvarlig nivå.

Som nevnt i foreløpig rapport utelukker ikke forskriftens krav til eksempler at det i tillegg kan gis andre eksempler, så fremt eksemplene er relevante, realistiske og ikke villedende. Fripoliser med investeringsvalg som ved utbetaling ikke oppnår 0,3 G i årlig alderspensjon, endres i henhold til avtalen til opphørende ytelser i det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon skal utgjøre om lag 30 prosent av folketrygdens grunnbeløp (komprimering). I søylediagrammet gir slik komprimering vesentlige høyere utbetalinger enn utbetalingen fra fripolisen som er livsvarig. Finanstilsynet er skeptisk til at komprimerte ytelser tas inn i den grafiske fremstillingen i tilbudsbrevet, særlig fordi komprimerte ytelser gir et dårligere sammenligningsgrunnlag med fripolisen, men også fordi det vil kunne være usikkerhet om vilkårene for komprimering faktisk vil være oppfylt på uttakstidspunktet. Finanstilsynet anbefaler at ytelsene fremstilles med samme varighet som fripolisen, og der muligheten for komprimering opplyses om skriftlig.

Finanstilsynet vil på bakgrunn av det ovennevnte påpeke at enkelte sider ved selskapets informasjon til kunder ved konvertering til fripoliser med investeringsvalg, bør forbedres.

5. Internkontroll med etterlevelse av informasjons- og rådgivningskravene

Finanstilsynet ba i sin foreløpige rapport Storebrand Liv vurdere tilstrekkeligheten av internkontrollen i førstelinjen knyttet til rådgivning ved konvertering til fripoliser med investeringsvalg. Dette synes særlig viktig tatt i betraktning at produktet er relativt nytt og at kundekontakten kan innebære kompleks rådgivning.

Storebrand Liv opplyser i tilsvaret at det i henhold til interne rutiner skal gjennomføres minst tre stikkprøver pr. måned pr. team. Rådgivningen omkring konvertering fra fripolise til fripolise med investeringsvalg har vært hovedfokus for virksomheten i Storebrand Finansiell Rådgivning AS (SFR) siden lanseringen i oktober 2014. Som følge av dette er også hovedtyngden av gjennomførte stikkprøvekontroller basert på rådgivning i forbindelse med overgang til fripoliser med investeringsvalg. I perioden fra lansering og frem til sommeren har det vært gjennomført ca. 400 stikkprøver i forbindelse med rådgivning ved tilbud om konvertering til fripolise med investeringsvalg. Av disse er ca. 350 registrert som ordinære stikkprøver, og resterende registrert som av- og medlytt for oppfølging av rådgivere som er i et opplæringsforløp for å bli autorisert finansiell rådgiver. Det er til sammen ca. 80 av SFRs rådgivere som har hatt fripolise med investeringsvalg som hovedaktivitet i perioden. Samlet sett mener Storebrand Liv at nivået på antall kontroller er forsvarlig.

Finanstilsynet tar selskapets redegjørelse til etterretning, men registrerer at internrevisjonen også har stilt spørsmål om tre stikkprøvekontroller pr. måned pr. team er for lite.

6. Forsikringsformidlingslovens krav til faglig kompetanse

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at Storebrand Finansiell Rådgivning AS (SFR), som er forsikringsagent for Storebrand Livsforsikring, i følge internkontrollrapporter har rådgivere som ikke oppfyller kompetansekravene som stilles til agenter i forsikringsformidlingsloven § 7-3, og ba om selskapets kommentarer.

Storebrand Liv viser til at kompetansekravene kan oppfylles på tre alternative måter, og at internkontrollrapporteringen knytter seg til alternativet som krever tilfredsstillende utdanning og 1 års praksis fra forsikring, jf. forsikringsformidlingsloven § 7-3 annet ledd nr. 2. Storebrand Liv opplyser at SFR primært ansetter rådgivere med utdanning på bachelor- eller mastergradsnivå, og at det er kravet til praksis som ennå ikke er oppfylt. Det vises til at forarbeidene til loven åpner for at ansatte som har tilfredsstillende utdanning, men som mangler et års erfaring, kan ansettes i assistentstilling men ikke tituleres forsikringsagent.

Storebrand Liv redegjør videre for ulike opplæringsprogrammer som alle nyansatte må gjennomføre. Med bakgrunn i tilfredsstillende utdanning, basisopplæring, obligatorisk opplæring i rådgivning knyttet til fripoliser med investeringsvalg, samt ukentlig obligatorisk fagoppdatering, er Storebrand Liv av den oppfatning at ansatte i assistentstillinger og ansatte som kan kalles forsikringsagent har den kunnskap og kompetanse som er nødvendig for å rådgive om fripoliser med investeringsvalg. I opplæringsperioden har ansatte i assistentstilling dessuten tettere oppfølging ved at teamleder eller utpekt veileder har medlytt på samtaler, deltar sammen med assistent på rådgivningsmøter, forsterket stikkprøvekontroll mm.

Finanstilsynet tar redegjørelsen på dette punkt til etterretning, og legger til grunn at ansatte som ennå ikke tilfredsstiller lovkravene til kompetanse ikke forestår forsikringsformidling uten

medvirkning/kontroller fra forsikringsagent. Nivået på oppfølgingen må tilpasses assistentens erfaring og kvalifikasjoner samt forsikringsproduktet som formidles.

For Finanstilsynet

Emil Steffensen
direktør for bank- og forsikringstilsyn

Runa Kristiane Sæther
seksjonssjef

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.